

Четверик
Вікторія Володимирівна

здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії (PhD)
Державний податковий університет

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ

1. Human rights watch. URL: <https://www.hrw.org/uk/news/2022/04/25/russia-ukraine-international-law-occupation-armed-conflict-and-human-rights> дата звернення 11.05.2022).
2. Юридична газета. Onlain. Всеукраїнське професійне юридичне видання. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/viznachennya-voennih-zlochiv-u-mizhnarodnomu-kriminalnomu-pravi.html> (дата звернення 17.05.2022).
3. Освітній дім прав людини в Чернігові. URL: <https://ehrhch.org.ua/index.php/uk/osvitnij-tsentr/novini/arkhiv-novin/item/32-porushenniapravludynypidchaszbroinoh-okonfliktunaskhodiukrainy> (дата звернення 11.05.2022).
4. Юрфем.ua. Асоціація жінок-юристок України. <http://jurfem.com.ua/voenni-zlochyny-ta-genozid/> (дата звернення 12.05.2022).
5. Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення 12.05.2022).
6. LB.ua. Дорослий погляд на світ. URL: https://lb.ua/world/2022/04/04/512163_putin_bucha_irpin_gaaga_yak_mozhna (дата звернення 12.05.2022).
7. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/shveitsariia-hotuietsia-rozsliduvaty-voenni-zlochyny-v-ukraini/a-61212426>. (дата звернення 13.05.2022).
8. Adastra. URL: <https://adastra.org.ua/blog/ukrayinsko-shvejcarski-vidnosini-aktualnij-stan-ta-perspektivi-rozvitku> (дата звернення 13.05.2022).
9. Foreign Policy Strategy 2020–23 URL: <https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/foreign-policy/implementing-foreign-policy/aussenpolitische-strategie.html> (дата звернення 17.05.2022).

ЗБРОЙНА АГРЕСІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ
(ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ): МІЖНАРОДНА
СПІВПРАЦЯ/АСПЕКТ НА ПРИКЛАДІ ШВЕЙЦАРІЇ

День 24 лютого 2022 року назавжди увійшов до світової історії як початок другої фази повномасштабної спроби вторгнення Російської Федерації до України. Оголошено воєнний стан. Розпочалися жорсткі зіткнення, запеклі бої та втрати серед оборонців і мирного населення. Біля військових комісаріатів України з'явилися величезні черги добровольців на фронт. Волонтерські артерії міжнародної допомоги задовольняють найбільш нагальні потреби ЗСУ, ТРО та населення під час війни. По всьому світу відбуваються багатомільйонні мітинги на підтримку українського народу. Фраза про “Русській корабель” поблизу острова Зміїний стала найпопулярнішим мемом російсько-української війни. Для того, щоб зупинити безрозсудну, нелюдську та агресивну поведінку російських військ більшість країн світу застосовують рекордну кількість санкцій проти Росії. Мільйони українських біженців перебувають по різних країнах – від Європи й до Америки та Азії. Більшість країн світу надають Україні гуманітарну, військову, медичну, енергетичну підтримку. В ході війни з'являються міста-зрадники, а поряд з ними і міста Героїв України - Волноваха, Гостомель, Маріуполь, Харків, Херсон, Чернігів, Буча, Ірпінь, Миколаїв, Охтирка. Оборонці Маріуполя на заводі “Азовсталь” назавжди увійдуть у підручники з історії України як герої та воїни світла. Російські окупанти випалюють українську землю, бомбардують пологові будинки, житлові квартали, об'єкти інфраструктури, депортують дітей і дорослих, масово викрадають та вбивають людей. Все це є геноцидом українського народу та злочинами проти людяності, яких світ не бачив з часів Другої світової. Військові зіткнення між російськими та українськими збройними силами є міжнародним збройним конфліктом, який регулюється загальноприйнятими нормами міжнародного гуманітарного та міжнародними гуманітарними конвенціями, а саме Женевськими конвенціями 1949 року, Гаазькими конвенціями 1907 року, що регулюють засоби та методи ведення війни. Женевські конвенції складаються із чотирьох взаємопов'язаних договорів, що містять обмеження стосовно жорстокості під час збройних конфліктів. Це Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях, Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що потерпіли в корабельних аваріях, зі складу збройних сил на морі, Конвенція про поводження з військовополоненими та Конвенція про захист цивільного населення під час війни. До Женевських конвенцій також є два Додаткові Протоколи, що стосуються захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (I) та захисту жертв збройних

конфліктів міжнародного характеру (II). І Україна, і Росія є сторонами Женевських конвенцій 1949 року та Протоколу I [1]. До воєнних злочинів, вчинення яких є серйозним порушенням Женевських конвенцій відносяться: катування і нелюдське поводження, включаючи біологічні експерименти, умисне заподіяння тяжких страждань чи серйозного каліцтва, завдання шкоди здоров'ю; умисне вбивство; незаконне, невмотивоване і широкомасштабне руйнування і привласнення майна, не викликане військовою необхідністю, скоєне щодо осіб та майна, що знаходяться під захистом Конвенцій; позбавлення особи права на неупереджене і нормальне судочинство; примус цивільної особи чи військовополоненого служити в збройних силах ворожої держави; незаконна депортація, переміщення цивільної особи; незаконний арешт цивільної особи; взяття заручників [2].

Своїми агресивними діями відносно України Російська Федерація порушила також Статут ООН, Декларацію про принципи міжнародного права 1970 року, Декларацію про неприпустимість втручання у внутрішні справи держави, Декларацію про неприпустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держави 1981 року, Декларацію про захист незалежності і суверенітету 1965 року, Заключний акт Наради з безпеки і співпраці в Європі, Будапештський меморандум між Україною, РФ, США і Великобританією про гарантування суверенітету і територіальної цілісності України 1994 року, Конвенцію про захист прав людини і основних свобод.

Питання порушення прав людини в умовах збройних конфліктів набуло для України актуального значення. Війна спричинила просто хвилю значних порушень у сфері міжнародного гуманітарного права [3].

На території нашої держави Росія вчиняє воєнні злочини та геноцид української нації. Воєнні злочини – це порушення законів та звичаїв війни, а геноцид – це фактично намір знищити певну національну, расову, етнічну або релігійну групу. Ці види злочинів є міжнародно-правовими злочинами. Вони розслідуються Міжнародним кримінальним судом [4]. Основним міжнародним договором, який регулює діяльність Міжнародного кримінального суду є Римський статут, який вступив в силу 01 липня 2002 року. В Римському статуті закріплено перелік воєнних злочинів та дій, які належать до геноциду.

Відповідно до статті 5 Римського статуту юрисдикція Міжнародного кримінального суду поширюється на злочин геноциду, злочин проти людяності, воєнні злочини, злочин агресії. Водночас статтею 6 Римського статуту визначено, що до геноциду належать: вбивство членів національної, расової, етнічної або релігійної групи; створення людям умов, які розраховані на повне чи часткове їх знищення нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам такої групи; унеможливлення народження дітей в середовищі групи; насильницька передача дітей цієї групи іншій групі [5].

До злочинів проти людяності відповідно до статті 7 Римського статуту відносяться: вбивство, винищення, поневолення, депортація чи насильницьке переміщення населення; ув'язнення або інше жорстоке фізичне позбавлення волі, що порушує основоположні норми міжнародного права; тортури; зґвалтування, звернення до сексуального рабства, примус до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація чи будь-які інші форми сексуального насильства порівнянної тяжкості; переслідування будь-якої ідентифікованої групи чи спільності з політичних, расових, національних, етнічних, культурних, релігійним, гендерним або іншим мотивам, які повсюдно визнані неприпустимими згідно з міжнародним правом, у зв'язку з будь-якими діями вищезазначеними, або будь-якими злочинами, такими, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду; насильницьке зникнення людей; злочин апартеїду; інші нелюдські дії аналогічного характеру, які у навмисному заподіянні сильних страждань чи серйозних тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному чи фізичному здоров'ю [5].

Воєнні злочини – це грубе порушення міжнародного гуманітарного права. Згідно статті 8 Римського статуту воєнними злочинами є злочини, які безпосередньо пов'язані та здійснюються протягом збройного конфлікту (як міжнародного, так і неміжнародного характеру), вчинені в рамках плану або політики, або ж при широкомасштабному здійсненні таких злочинів. Умисні вбивства; спричинення страждань, депортація населення, взяття заручників, перетворення цивільного населення, окремих цивільних осіб в об'єкти нападу;

здійснення нападу, наслідком якого є велика кількість смертних випадків та поранень серед цивільних осіб – все це є воєнними злочинами, які спрямовані проти приватних осіб. До воєнних злочинів проти власності та інших прав відносяться: оголошення про те, що права і свободи громадян іншої сторони скасовані або тимчасово призупинені; незаконне, безглузде та значне за обсягом знищення чи привласнення майна, що не викликано воєнною необхідністю. До воєнних злочинів, визначених статтею 8 Римського статуту, також належать й інші грубі порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах, а саме: умисне нанесення ударів по персоналу, об'єктах, підрозділах або транспортних засобах, задіяних у наданні гуманітарної допомоги або в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки відповідно до Статуту ООН тощо [5].

Війна Росії проти України спричинила масштабні страждання багатьох тисяч жертв серед мирного населення. З кожним днем ми бачимо все більше порушень прав людини. Обстріли мирного населення, завдання ракетних ударів по критично важливих об'єктах інфраструктури (школи, дитячі садочки, лікарні, диспансери, музеї, залізниці, атомні електростанції), використання жінок та дітей у вигляді “щита” для пересування, катування, згвалтування, розстріли, викрадення, конфіскація майна, руйнування житлових будинків тощо, всі ці дії Росії є воєнними злочинами та геноцидом української нації [6].

Більшість країн світу підтримують Україну у протистоянні російській агресії. Всі світові лідери засуджують дії окупанта і заявляють, що ці воєнні злочини мають бути покарані. Україна вимагає цього покарання. Міжнародне право у сфері прав людини залишається чинним і продовжує застосовуватися в будь-який час, в тому числі під час збройних конфліктів та окупації, на які також поширюються закони війни. Україна та Росія обидві є сторонами низки регіональних та міжнародних договорів у сфері прав людини, у тому числі Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП) та Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що принижують гідність видів поводження та покарання (CAT). Ці договори містяться гарантії щодо основних прав, багато з них відповідають правам, які мають комбатанти та цивільні особи згідно з міжнародним гуманітарним правом. Деякі основні права, такі як право на життя та право на захист від катувань та іншого жорстокого поводження, заборона на несанкціоноване затримання, обов'язок забезпечити судовий контроль законності затримання та право на справедливий суд, мають дотримуватися завжди, навіть під час надзвичайної ситуації. За масові порушення міжнародного гуманітарного права та основних прав людини російськими збройними силами посадові особи Російської Федерації мають бути негайно притягнутими до кримінальної відповідальності, а Російська Федерація – до міжнародної відповідальності.

20 січня 2000 року Україна підписала Римський Статут, проте досі його не ратифікувала. 25 лютого 2014 року Верховна Рада України прийняла Заяву № 790-VII, якою визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду за ст. 7 Статуту (злочини проти людяності) під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року. 4 лютого 2015 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 790-VII, якою затвердила Заяву, що визнала юрисдикцію Суду за статтями 7 (злочини проти людяності) і 8 (воєнні злочини) Статуту щодо скоєння злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій “ДНР” та “ЛНР” починаючи з 20 лютого 2014 року і без кінцевої дати. 11 грудня 2020 року прокурор Міжнародного кримінального суду оголосила про завершення попереднього вивчення ситуації в Україні. Ситуація в Україні визнана такою, що відповідає критеріям Римського Статуту для відкриття розслідування.

Воєнні та інші міжнародні злочини, вчинені протягом агресії РФ проти України, мають право розслідувати Україна, іноземні держави, Міжнародний кримінальний суд, на юрисдикцію якого Україна дала свою згоду.

2 березня 2022 Міжнародний кримінальний суд розпочав розслідування можливих воєнних злочинів та злочинів проти людяності, скоєних російськими військовими в Україні.

Також до розслідування військових злочинів Росії в Україні долучаються європейські країни, серед яких і Швейцарія.

Наразі Швейцарією буде створено спеціальну комісію, яка розслідуватиме можливі воєнні злочини, скоєні в Україні, а також спроби оминати санкції проти Росії.

Робоча група швейцарської генпрокуратури має провести підготовчу роботу зі збору доказів у біженців, які в'їжджають до Швейцарії. Це може бути необхідним для того, щоб згодом відповісти на можливі запити щодо правової допомоги від Міжнародного кримінального суду або окремих держав.

Крім того, відомство хоче бути готовим оперативно відкрити власне кримінальне провадження, якщо підозрювані у порушенні міжнародного кримінального права опиняться на території Швейцарії або якщо швейцарські громадяни вчинять військові злочини за кордоном [7].

Доцільно зазначити, що 6 лютого 2022 року Україна і Швейцарія відзначили 30-ту річницю з дня встановлення дипломатичних відносин. Між країнами налагоджена співпраця в безпековій, економічній, технічній, освітній сферах [8].

У Конституції Швейцарії та зовнішньо-політичній Стратегії на 2020 – 2023 роки закріплено сприяння миру та стабільності у світі. Швейцарія веде активну експертну діяльність в міжнародних організаціях, які займаються питанням розбудови миру, захисту прав людини та гуманітарної допомоги [10].

Всупереч своєму нейтралітету Швейцарія активно підтримує Україну у боротьбі проти збройної агресії Росії Федерації. Направляє Україні гуманітарну допомогу, приймає біженців, а саме головне Федеральний уряд Швейцарії приєднався до санкцій Європейського Союзу проти Росії.

Адже жодна цивілізована країна світу не може залишитися нейтральною перед тими звірськими воєнними злочинами, які Росія вчиняє на території України. Наразі Україна особливо зацікавлена у підтримці в розслідуванні всіх злочинів Росії, притягненні до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права під час збройної агресії в Україні. Сьогодні активно розвиваються відносини між Києвом і Берном, Швейцарія не перший рік проявляє себе як надійний партнер України та демонструє готовність для подальшої співпраці. І, на мою думку, саме зараз було б доречно цим двом європейським країнам подумати над підписанням нового меморандуму щодо започаткування співпраці у сфері міжнародного гуманітарного права та захисту прав людини в умовах воєнного конфлікту.